

GESPECIALISEERD IN
GEDRAGSVERANDERING

Inspire to act
Voor het effectief veranderen van gedrag

QUICKSCAN OVERNACHTINGSHAVEN 'S-GRAVENDEEL

Onderdeel van de bronaanpak zwerfafval op rivieroever

Augustus 2021

Deze quickscan is uitgevoerd in opdracht van Rijkswaterstaat, in het kader van het beleidsprogramma microplastics, bronaanpak van macroplastics in rivieren (contactpersonen mevr. I. Okkerman, en dhr. H. Steensma).

Uitgevoerd door:

Novi Mores

info@novimores.nl

www.novimors.nl

Contactpersonen:

Mevr. K. Ruitenburg (Novi Mores)

Dhr. A Travaille (Bovenkamers)

Mevr. K. Bongers (Inspire to Act)

Novi Mores

Novi Mores is een onderzoeks- en adviesbureau gespecialiseerd in gedragsverandering. Met Novi Mores wordt een brug geslagen tussen wetenschap en praktijk. Gedrag en attitudes worden verklaard met behulp van kennis uit de wetenschap en kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Door het veranderen van omgevingsaspecten of door middel van aangepaste communicatie beïnvloedt Novi Mores gedrag via bewuste en onbewuste processen. Hierdoor ontstaat 'nieuw gedrag' en dat is dan ook wat Novi Mores betekent. Novi Mores gaat verder dan enkel het probleem in kaart brengen of slechts oplossingen aan te dragen. De theorie vormt de basis voor zowel het begrijpen als beïnvloeden van gedrag. Deze werkwijze wordt *evidence based* genoemd.

In dit project werkte Novi Mores samen met Inspire to Act en Bovenkamers.

Inhoudsopgave

1. INLEIDING.....	3
2. LOCATIEBEZOEK.....	4
3. TOEPASSING GEDRAGSINTERVENTIE.....	6

1. INLEIDING

Zwerfafval is een landelijk probleem met veel impact op de natuur en de kwaliteit van de leefomgeving. De aanpak van zwerfafval op land en in zee is volop in ontwikkeling. De aanpak van zwerfafval rond rivieren is daarentegen nog in de beginfase. Het voorkomen van zwerfafval rond de rivieren is belangrijk voor de aanpak van zwerfafval in zee, omdat zwerfafval via rivieren in zee belandt. Daarom is Rijkswaterstaat (RWS) in 2019 gestart met het programma 'intensivering aanpak zwerfafval rivieren'. Dit project is hier onderdeel van.

Aanleiding en doel

In een recente pilot heeft Novi Mores een succesvolle gedragsinterventie ontwikkeld in overnachtingshaven IJzendoorn. Deze interventie zorgde ervoor dat binnenvaartschippers minder afval naast de container plaatsten.¹ RWS wil meer inzicht in de toepasbaarheid en effectiviteit van deze interventie op andere RWS-locaties (havens en sluizencomplexen). Hiermee wordt het voor RWS en Stichting Afvalstoffen & Vaardocumenten Binnenvaart (SAB) eenvoudiger om de gedragsinterventie op te schalen naar verschillende type havens en sluizencomplexen.

Aanpak

We hebben één overnachtingshaven en één sluizencomplex geselecteerd op basis van de input van RWS en SAB en de volgende criteria:

- Gebruik restafvalcontainer (aantal stortingen per jaar)
- Locatie waar veel schepen passeren en/of verblijven
- Klachten of meldingen m.b.t. bijplaatsingen
- Representatief voor opschalen naar andere havens en sluizen

In overleg met RWS en SAB is gekozen voor overnachtingshaven 's-Gravendeel en de Houtribsluizen.

Overnachtingshaven 's-Gravendeel

Overnachtingshaven 's-Gravendeel ligt aan de Dordtse Kil; een vaarweg tussen Oude Maas (Waal) en Hollands Diep (Maas). De overnachtingshaven beschikt over een restafvalcontainer (toegang met SAB-abonnement), een PMD-container, een Glascontainer en een Papiercontainer (niet aangetroffen bij locatiebezoek).² In de periode juli 2020 t/m juli 2021 zijn er 450 stortingen gedaan in de restafvalcontainer.³ Dit jaar zijn er 4 bijplaatsingen gemeld bij SAB.⁴ Binnenvaartschippers die willen aanmeren, melden zich bij Verkeerspost Dordrecht. Via de verkeerspost wordt aangegeven bij welke steiger ze mogen aanmeren. Binnenvaartschippers mogen maximaal 3x24 uur (maximaal 3 aaneengesloten dagen) in de haven blijven liggen. Er is in deze haven ook een lagere sportsteiger aanwezig (voor de recreatievaart).

¹ Pilot: Bijplaatsingen in de overnachtingshaven IJzendoorn (Novi Mores, 2021):

<https://zwerfafval.rijkswaterstaat.nl/kennisbibliotheek/@247486/pilot-bijplaatsingen-overnachtingshaven-ijzendoorn/>

² Site-survey t.b.v. SAV Vluchthaven 's Gravendeel (Rijkswaterstaat, 2018).

³ Data pasgebruik SAB.

⁴ Dit zijn weinig meldingen. Dat betekent niet automatisch dat er ook weinig bijplaatsingen zijn. Bij de pilot in IJzendoorn waren er ook weinig meldingen van bijplaatsingen bij SAB. In de praktijk ging het echter om wekelijkse bijplaatsingen.

2. LOCATIEBEZOEK

Op 22 juli 2021 hebben we een locatiebezoek gebracht aan overnachtingshaven 's-Gravendeel. Hieronder worden de belangrijkste bevindingen puntsgewijs weergegeven:

Locatie algemeen:

- 's-Gravendeel is een heel ander type haven dan IJzendoorn. Bij het binnenvaren van de haven ligt de autosteiger direct in het zicht. Aanmeren kan vervolgens in het linker- of rechterdeel van de haven (twee landtongen).
- De autosteiger is bij binnenvaren direct goed zichtbaar. De autosteiger is een groot asfaltvlak. Aan de kopse kant wordt aangemeerd. Op de linkerkant van de autosteiger (vanaf het water gezien) zijn parkeervakken aangebracht waarop drie afvalcontainers zijn geplaatst: Restafval, Plastic en Glas. De restafvalcontainer staat het dichtst bij het water en staat daarmee het meest in het zicht voor schippers. Er staan auto's geparkeerd in de parkeervakken voor de afvalcontainers waardoor ze gedeeltelijk aan het zicht worden onttrokken. Op de rechterkant van de autosteiger (vanaf het water gezien) zijn geen voorzieningen en geen parkeervakken.
- Er is geen hoogteverschil tussen autosteiger en containerdeel (het betreft hetzelfde asfaltvlak).
- De locatie geeft een smoezelige indruk: verschillende type containers zijn in matige staat, de belijning van de parkeervakken is afgebladderd, er is onkruid, er ligt een rattenvangdoos, de borden hebben aangepaste telefoonnummers, er ligt (weinig) zwerfafval.
- Er zijn lantaarnpalen. Ondanks het open karakter van de locatie is het een anonieme plek met weinig toezicht.
- Er hangt een camera bij de autosteiger (niet direct gericht op de containers) en een camera bij de sportsteiger. Met relatief veel borden wordt gewezen op het cameratoezicht.
- Hoewel het terrein officieel 'verboden toegang voor onbevoegden' is, wordt hier enkel met een klein blauw bordje op gewezen en is het terrein openlijk toegankelijk. Toch lijkt de haven geen wandelaars of recreanten aan te trekken (i.i.g. niet tijdens ons bezoek)
- In een plastic doos aan een lantaarnpaal bij de autosteiger wordt de Schipperskrant gratis aangeboden.
- Op het moment van locatiebezoek liggen er Nederlandse, Duitse en Belgische schepen.
- De 5 schepen die er lagen tijdens het bezoek, hadden allemaal hun auto van boord en nabij het schip geparkeerd. De autosteiger wordt dus gebruikt.
- Voertaal van alle communicatie uitingen is Nederlands, m.u.v. het aanmeerbord (Nederlands, Duits, Frans).

Afvalvoorzieningen:

- Restafvalcontainer, Plastic Container en Glascontainer staan op drie parkeerplekken. Er ligt geen afval naast de containers.
- De tekst op de restafvalcontainer is alleen in het Nederlands.
- Er staat geen papiercontainer (wel volgens de survey). Uit navraag blijkt dat de papiercontainer vaak omwaaide en daarom is weggehaald.
- Ten tijde van het locatiebezoek was de plastic container vol met PMD-zakken (voor zover te zien). Container oogt oud en is vies. Communicatie op de container is niet meer in goede staat.
- Er staat een groot bord achter de glascontainer. Met gebiedende wijs wordt gewezen op het juiste gebruik. Het telefoonnummer voor het melden van volle containers werkt goed. Het contact was niet heel vriendelijk "Is al bekend". Op dit bord wordt ook verwezen naar de milieuboot (voor ander afval)

en de Servicekade Volkeraksluis met een 06 nummer. Onduidelijk is waarom hiernaar verwezen wordt.

- Het bord aan de oever over afval is zeer negatief geformuleerd: *'als jullie verkeerd afval neerzetten, raken jullie deze voorziening kwijt...'*

3. TOEPASSING GEDRAGSINTERVENTIE

In dit hoofdstuk worden suggesties gedaan voor de toepassing van de gedragsinterventie in overnachtingshaven 's Gravendeel. Allereerst wordt ingegaan op de optimalisatie van de basisinrichting en vervolgens op de toepassing van de gedragsinterventie.

Basis op orde

Het is van belang dat de locatie schoon, netjes en overzichtelijk is. Dat is de beste uitgangspositie voor schoon gedrag van bezoekers van de locatie. Voor een juiste basis op orde, adviseren we de volgende acties:

- De drie containers staan op drie parkeervakken aan de linkerkant van de autosteiger. Idealiter worden ze aan de rechterkant gespiegeld geplaatst (180 graden draaien). Dan staan ze niet meer op de parkeervakken en worden de containers niet aan het zicht onttrokken door geparkeerde auto's. Qua positie is het verstandig om de restafvalcontainer het dichtst bij de aanmeerplek te plaatsen (zoals dat nu ook gedaan is).
- De verf waarmee de parkeervakken zijn aangebracht is versleten en kan opnieuw worden aangebracht.
- De Plastic container kan van een nieuwe communicatiesticker worden voorzien.
- Alle drie de containers zouden moeten worden gereinigd.
- Onkruid bij randen van de autosteiger kan worden verwijderd.
- Het bord met de tekst 'Servicekade .. sluiting van deze voorziening' kan worden verwijderd.

Toepassing aanvullende gedragsinterventie

Voor het toepassen van de aanvullende gedragsinterventie stellen we voor om gedeeltelijk gebruik te maken van de voor IJzendoorn ontworpen bebording.

Welkomstbord

Op de linker- en rechterlandtong kan een welkomstbord toegevoegd worden aan het locatiebord. De uitsnede van het schippersfiguur met restafvalzak en SAB-pas (zoals oorspronkelijk bij de autosteiger) kan hiervoor gebruikt worden. De tekst 'Welkom' kan worden toegevoegd.

Autosteigerbord

Bij de gedragsinterventie op IJzendoorn speelde de aankomst bij de autosteiger een cruciale rol. Op deze overnachtingshaven ligt dit anders, doordat de steiger één asfaltvlak is waarop de afvalvoorzieningen zijn geplaatst. We stellen daarom voor om het bord (dat nu achter de glasbak staat) te gebruiken als extra trigger voor gedragsverandering. Deze wordt idealiter een kwartslag gedraaid, zodat bij binnenvaren in de haven dit bord goed zichtbaar is.

We stellen voor om het volledige bord te beplakken, met de volgende kenmerken:

- RWS-geel vlak met daarin de icoontjes die aangeven dat alleen met SAB-abonnement het restafval in de container kan en dat restafval anders aan boord moet blijven. Onder de icoontjes staat de tekstuele toelichting.

Restafvalcontainer

Voor de restafvalcontainer stellen we de wrapping voor zoals is toegepast op overnachtingshaven IJzendoorn met een aantal aanpassingen:

- De voorzijde blijft hetzelfde met op de klep de informatiesticker. Tekst afstemmen op deze haven. Voertaal communicatie: Nederlands. Hieraan kan een QR-code worden toegevoegd die direct linkt naar sabni.nl en met informatie over restafvalabbonnementen.
- De achterkant krijgt de visual van het schippersfiguur met restafvalzak en SAB-kaart en de passerende schepen op de achtergrond.
- De zijkant (zichtbaar vanaf weg) blijft gelijk: Visual van schippersfiguur met restafvalzak en SAB-kaart en de passerende schepen op de achtergrond.
- De zijkant (zichtbaar vanaf het water) wordt aangepast: Een geel vlak met een pijl naar boven richting de containeropening en in de pijl het logo van SAB en een restafvalzak. Dit kan goed gecombineerd worden met het schippersfiguur, die de restafvalzak en de SAB-kaart vasthoudt.

